

Edward Polański

Mój życiorys naukowy

Nauczyciel i Szkoła 2 (9), 251-255

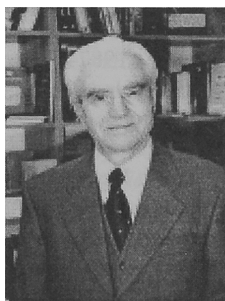
2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Polański

Mój życiorys naukowy

Urodziłem się 2 marca 1932 roku w Brzozdowcach w województwie lwowskim. Naukę w szkole podstawowej rozpocząłem w 1939 roku w rodzinnym miasteczku, a ukończyłem ją w 1945 roku w Tarnowie, dokąd wraz z rodziną przenieśliśmy się w 1944 roku. Do III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Tarnowie uczęszczałem w latach 1945–1951. Wyższe studia polonistyczne ukończyłem na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1955 roku.

W latach 1955–1961 pracowałem w charakterze nauczyciela języka polskiego w Liceum Ogólnokształcącym im. Władysława Broniewskiego w Krośnie Odrzańskim, ucząc równocześnie w szkole podstawowej oraz liceum ogólnokształcącym dla oficerów oraz wieczorowym liceum ogólnokształcącym.

W 1961 roku przenieśliśmy się do Katowic, gdzie podjąłem pracę naukowo-dydaktyczną jako asystent w Katedrze Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a także w ramach pół etatu prowadziłem zajęcia w wieczorowym liceum ogólnokształcącym (do 1966 roku). Do doświadczeń dydaktycznych zebranych w trakcie swojej pracy w różnych typach szkół nawiązywałem w czasie moich późniejszych badań oraz w trakcie prowadzenia zajęć ze studentami z zakresu dydaktyki języka i literatury polskiej.

Od 1 października 1963 do 30 września 1969 roku pełniłem funkcję starszego asystenta Katedry Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a następnie (od 1 X 1968 roku) Uniwersytetu Śląskiego, od 1 października 1969 do 30 września 1973 roku byłem zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Filologii Polskiej (Zakład Metodyki Literatury i Języka Polskiego).

W 1968 roku odbyłem staż naukowy w Uniwersytecie Warszawskim pod kierunkiem profesora Bronisława Wieczorkiewicza. W 1969 roku doktoryzowałem się w Uniwersytecie Śląskim na podstawie pracy *Badania nad ortografią uczniów szkół średnich (stan, typologia błędów, przyczyny ich powstawania oraz sposoby zapobiegania)*, za którą otrzymałem nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Od 1 października 1969 do 30 września 1973 roku pełniłem obowiązki sekretarza naukowego Instytutu Filologii Polskiej. W listopadzie 1969 roku z inicjatywy

Rektora Uniwersytetu Śląskiego, prof. Kazimierza Popiołka, rozpocząłem organizowanie Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego, którego zostałem pierwszym kierownikiem, którą to funkcję pełniłem do 30 września 1974 roku.

1 października 1973 roku powołano mnie na stanowisko docenta i powierzono funkcję kierownika Zakładu Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej Instytutu Filologii Polskiej.

W latach 1977–1982 kierowałem ogólnopolskimi badaniami, których zadaniem było wdrażanie nowych programów, podręczników szkolnych i innych środków dydaktycznych (problem zlecony Instytutowi Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania), w latach 1987–1990 w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych kierowałem ogólnopolskim zespołem badań nad jakością i zakresem treści kształcenia w zakresie języka polskiego w szkołach (proponycja nowego programu nauczania, ocena podręczników itp.), ponadto w latach 1984–1989 brałem udział w badaniach centralnych Rządowego Programu Badań Podstawowych „Unowocześnianie procesu dydaktycznego...”

W latach 1980–1982 byłem prodziekanem Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, a od roku 1984 do 1987 pełniłem funkcję wicedyrektora Instytutu Języka Polskiego. Jestem członkiem Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN od momentu jej powołania, tj. od 1996 r., w ramach tej rady członkiem Komisji Dydaktycznej — od czasu jej powstania, tj. od 1999 roku, członkiem Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN od 1990 roku, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego od 1980, Komisji Językoznawstwa PAN Oddział w Katowicach, Polskiego Towarzystwa Fonetycznego, International Society of Phonetic Sciences, Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Senackiej Komisji ds. Rozwoju Kadry Naukowej UŚ i jej przewodniczącym (1990–1996), Senackiej Komisji ds. Mianowania na stanowisko Profesora Nadzwyczajnego od 1996 r., a od 1999 roku jej wiceprzewodniczącym, w 1991 roku zostałem powołany na 3 lata do Zespołu Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego ds. Kształcenia Nauczycieli. Przez 3 lata byłem członkiem Zespołu Programowego Języka Polskiego Ministerstwa Oświaty i Wychowania. W 1977 roku utworzyłem pismo naukowe Uniwersytetu Śląskiego „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”, którego byłem redaktorem lub współredaktorem (do 2000 roku). Pismo to ma zasięg ogólnopolski (dotąd opublikowano 15 tomów). Ponadto od wielu lat wchodzę w skład kolegiów redakcyjnych 5 czasopism: „Polonistyka”, „Dydaktyka Literatury”, „Język Polski w Szkole, IV–VIII”, „Edukacja Humanistyczna”, „Nauczyciel i Szkoła”.

Otrzymałem m.in. 2 indywidualne i 1 zespołową nagrodę resortową, Krzyż Kawalerski OOP, Medal KEN.

W 1978 roku habilitowałem się w Uniwersytecie Wrocławskim na podstawie rozprawy „Studia nad zasobem leksykalnym uczniów”. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadała mi Rada Państwa uchwałą z dnia 19 lipca 1988 roku, stanowisko

profesora zwyczajnego Uniwersytetu Śląskiego Minister Edukacji Narodowej nadał mi 2 marca 1992 roku.

Moje zainteresowania naukowe skupiają się wokół takich zagadnień, jak kompetencje i sprawność językowa dzieci i młodzieży, ortografia i słownictwo oraz ich nauczanie, nauka o języku w szkole.

Opublikowałem ponad 80 prac, w tym 14 książek autorskich lub współautorskich.

W książkach *Badania nad ortografią uczniów* (1973) oraz w *Dydaktyce ortografii i interpunkcji* (1987, zmienione i rozszerzone wydanie 1995) przedstawiłem własne badania nad determinantami sprawności ortograficznej uczniów (m.in. pamięć wzrokowa, uwaga, myślenie, płeć, czynniki środowiskowe i dydaktyczne), wysuwając wynikające z otrzymanych wyników badań wnioski dla nauczania, do których nawiązywałem w innych publikacjach, mających charakter podręczników dla nauczycieli: *Ortografia i interpunkcja w nauczaniu początkowym. Podręcznik dla nauczyciela* (współautor) 1996 oraz *Ortografia i interpunkcja w klasach IV–VIII. Wiadomości i ćwiczenia* (współautor) 1994.

Z moich badań nad pamięcią wzrokową i myśleniem logicznym wynika, że w opanowaniu ortografii rola pamięci wzrokowej jest większa niż znajomość reguł ortograficznych, które mają związek z myśleniem logicznym. Dość często znajomość zasad ortograficznych nie idzie w parze z poprawnością ortograficzną, a poprawna pisownia nie zawsze pokrywa się ze znajomością reguł ortograficznych u uczniów. Uwzględnianie bodźców wzrokowych (czytanie, wykorzystywanie kolorów w nauczaniu pisowni) jest bardziej skuteczną formą w nauczaniu ortografii niż uczenie reguł pisowni, których znajomość jest wprawdzie przydatna, ale ma charakter jedynie wspierający uczenie poszczególnych zapisów wyrazów. W dydaktyce ortografii, co obserwujemy w podręcznikach dla uczniów, zbyt dużą wagę przypisuje się znajomości przez uczniów zasad pisowni, natomiast za małą praktycznemu celowi jakim jest bezbłędne pisanie.

Wpływ pamięci emocjonalnej na zapamiętanie pisowni, potrzebę uwzględnienia zasady „ucząc, bawić”, istotną zwłaszcza w młodszym wieku szkolnym, akcentuję w niektórych słownikach i ćwiczeniach ortograficznych, por. m.in. *Słownik ortograficzny dla najmłodszych* 1998; *Zabawa z ortografią. Ćwiczenia do Słownika ortograficznego dla najmłodszych z grą planszową Na ratunek księżniczce* 1998; *Zabawa z ortografią. Ćwiczenia do Słownika ortograficznego dla najmłodszych z grą planszową Grzegorz Odważny* 1998 oraz w komputerowym słowniku pt. *Zabawa z ortografią. Komputerowy słownik ortograficzny dla najmłodszych*. Wydawnictwo Szkolne PWN 1999. Do problemu tego nawiązuję także w dydaktycznych audycjach telewizyjnych „Zabawy językiem polskim” oraz ogólnopolskich dyktandach, w których jestem jurorem.

Ostatnie zmiany w pisowni, których byłem inicjatorem, przedstawiłem w „Nowym słowniku ortograficznym PWN z zasadami pisowni i interpunkcji”

(1996, 1997, 1998, 1999), „Słowniku ortograficznym” (1998, 1999), „Słowniku ortograficznym z zasadami pisowni i interpunkcji”, Wydawnictwo „Znak” 1999 (współautor), „Słowniku ortograficznym nie tylko dla uczniów” 1995, 1996, 1999 (współautor), „Słowniku łącznej i rozdzielnej pisowni”, Wydawnictwo „Harmonia”, Gdańsk 2000, a popularyzuję w wywiadach i cyklicznych odcinkach prasowych. Tutaj informuję również o pracach Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN oraz Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN.

Duże korzyści, jak wynika z badań, przynieść może integrowanie nauczania ortografii z fleksją, słotwórstwem i słownictwem, a interpunkcji ze składnią. Problem słownictwa i jego nauczania przedstawiłem w książce *Słownictwo uczniów. Badania, problemy, wnioski*, Warszawa 1982, którą m.in. poświęciłem uwarunkowaniom sprawności leksykalnej uczniów oraz wnioskowi dydaktycznym, do których nawiązałem w książce *Słownictwo i frazeologia w szkole. Wiadomości, ćwiczenia, testy dla gimnazjalistów i szkół średnich*. Wydawnictwo „Literatura” 1999 (współautor).

W pierwszej książce m.in. zająłem się zagadnieniem badania zasobu leksykalnego uczniów, przedstawiając przykładowe testy słownikowo-frazeologiczne od pierwszej klasy szkoły podstawowej do ostatniej klasy szkoły średniej, ponadto ukazałem własną typologię błędów leksykalnych i frazeologicznych uczniów, biorąc za podstawę podziału materiał empiryczny zebrany z całej Polski, obejmujący wszystkie szczeble nauczania. Typologia ta różni się od przyjętej w literaturze przedmiotu ze względu na duże zróżnicowanie otrzymanego materiału, który stał się podstawą badań. Nie ograniczyłem się do przedstawienia typów błędów, proponując również sposoby ich zapobiegania. Źródeł ubóstwa leksykalnego uczniów dopatrzyłem się m.in. w podręcznikach dla uczniów, które nie zawsze są dostosowane do poziomu i zainteresowań uczniów. Z materiału badań wynikają sposoby bogacenia zasobu słownictwa i frazeologii, które przedstawiłem zarówno w pierwszej, jak i — szerzej i szczegółowo — w drugiej książce, zamieszczając tam m.in. testy słownikowo-frazeologiczne dla uczniów gimnazjów i szkół średnich.

W książce *Drama na lekcjach języka polskiego w klasach IV–VIII*, Kielce 1997 (współautor) ukazałem metodę dramy jako jedną z metod w kształceniu intersemiotycznym. Po części teoretycznej, przedstawiałem przykładowe scenariusze lekcji dramatycznych w zakresie nauczania literatury i języka polskiego w starszych klasach szkoły podstawowej. Kończę dwie obszerniejsze książki poświęcone tej problematyce: 1. *Drama w nauczaniu języka polskiego w szkole podstawowej* (współautorstwo) oraz 2. *Drama w nauczaniu języka polskiego w gimnazjum i szkole średniej* (współautorstwo) dla Wydawnictwa „Harmonia”. Mają się one ukazać w 2000 i 2001 roku. Ponadto w tych latach mają również być opublikowane następujące autorskie i współautorskie książki: mojego autorstwa „Kieszonkowy słowniczek ortograficzny” w Wydawnictwie Naukowym PWN oraz trzy współautorskie książki w Wydawnictwie „Literatura”: „Słownik ortograficzny dla star-

szych klas szkoły podstawowej”, „Dyktando ogólnopolskie i szkolne” oraz „Szkolny słownik tematyczny języka polskiego”.

Jestem promotorem siedmiorga doktorów, recenzowałem 21 habilitantów, ok. 12 profesorów tytularnych, jako rzecznik MEN w zakresie nauczania języka polskiego recenzuję podręczniki do szkół. Wypromowałem około 600 magistrów filologii polskiej studiów dziennych i zaocznych.